

29.11.2024

STUK 6/3005/2024
[Julkisuus]

Förändringar i bortskaffande av slutna strålkällor

Det har skett förändringar när det gäller bortskaffande av slutna strålkällor. Strålkällor måste i första hand tas ur drift genom att de returneras till tillverkaren eller leverantören utomlands. Statligt återtagande är ett sista alternativ i strålsäkerhetsslagen, främst för herrelösa strålkällor eller i fall där export annars är mycket utmanande. Den mängd radioaktivt avfall som staten ska ta över ska enligt nuvarande lagstiftning endast utgöra en liten del av det radioaktiva material som ska slutförvaras.

Strålsäkerhetscentralen kommer i fortsättningen att kräva att verksamhetsutövarna utreder andra utreder andra alternativ för avveckling av slutna strålkällor. Om andra alternativ för avveckling inte är möjliga är det möjligt att överföra den slutna strålkällan till staten.

I fortsättningen kommer Strålsäkerhetscentralen att noggrannare följa upp förutsättningarna för bortskaffande av strålkällor som staten ansvarar för, eftersom staten har tagit emot strålkällor för vilka det finns kommersiella alternativ för bortskaffande. Staten har en mycket begränsad slutförvaringskapacitet på sin slutförvaringsplats, som förväntas vara fylld i nuvarande takt om cirka tio år. Att förvärva ytterligare utrymme är mycket dyrt och osäkert. Genom våra kontrollåtgärder försöker vi se till att det även i fortsättningen finns en prisvärd och tillförlitlig nationell slutförvaringsväg för de strålkällor i Finland för vilka det inte finns något alternativ.

Denna fråga behandlas närmare i ett blogginlägg som publicerats på STUK:s webbplats: <https://stuk.fi/sv/-/tommi-toivonen-radioaktivt-avfall-ur-sikte-och-ur-sinne>

Var kan verksamhetsutövaren leverera den slutna strålkällan som inte längre används?

Återlämna till tillverkaren eller leverantören eller annan aktör utomlands

Det bästa alternativet är att returnera den slutna strålkällan till dess tillverkare eller leverantör i utlandet. Du kan få information om hur du returnerar den slutna strålkällan till tillverkaren genom att kontakta den finländska återförsäljare eller importör av slutna strålkällor som du har köpt den slutna strålkällan av. Vissa slutna strålkällor kan ha en mottagare i utlandet som inte är den ursprungliga tillverkaren av den slutna strålkällan. Dessa operatörer återanvänder vanligtvis källorna eller kan till exempel "hacka" slutna strålkällor med hög aktivitet i mindre bitar och återkapsla dem.

Enligt den gällande strålsäkerhetslagen får endast sådana slutna strålkällor importeras eller transporteras till Finland vars tillverkare har förbundit sig att ta tillbaka strålkällorna när de inte längre används eller vars halveringstid för det radioaktiva ämnet är sådan att strålkällorna kan åldras på ett säkert sätt (strålsäkerhetslagen 76 §). Varje sluten strålkälla som har kommit till Finland efter december 2018 ska därför ha en returväg utomlands till strålkällans

29.11.2024

STUK 6/3005/2024
[Julkisuus]

tillverkare. Som en allmän regel gäller dock att tillverkarna av slutna strålkällor i sina acceptansåtaganden anger att de åtar sig att ta tillbaka alla slutna strålkällor som de ursprungligen tillverkade/levererade, så de kommer också att acceptera slutna strålkällor som levererats långt före 2018. Därför ska återlämnandet till tillverkaren klargöras när tillverkaren av den slutna strålkällan är känd och fortfarande existerar.

Överlåtelse av en sluten strålkälla till en annan verksamhetsutövare i Finland

Om den slutna strålkällan fortfarande har en livslängd kvar, dvs. är mindre än 40 år gammal och i gott skick, kan den överlåtas eller säljas till en annan verksamhetsutövare. Den slutna strålkällan måste åtföljas av all nödvändig dokumentation, till exempel certifikatet för den slutna strålkällan, och vara föremål för nödvändiga läckagetester och andra kvalitetssäkringsåtgärder.

Åldring av den slutna strålkällan genom upplagring

Halveringstiden och aktiviteten hos det radioaktiva materialet i den slutna strålkällan kan vara sådan att den kan åldras på ett säkert sätt genom förvaring. I 32 § i Strålsäkerhetscentralens föreskrift (S/5/2019) föreskrivs om de villkor under vilka en strålkälla kan åldras genom förvaring. Åldringsprocessen får inte pågå längre än ett eller tre år, beroende på omständigheterna. Föråldringen får dock vara längre om verksamhetsutövaren i sin säkerhetsbedömning för strålningsverksamhet visar att åldring är det bästa alternativet med tanke på strålsäkerheten.

Överförande av strålkällan till statens ansvar

En sluten strålkälla kan överföras till staten om den inte kan returneras till tillverkaren eller leverantören, överlåtas till en annan verksamhetsutövare utomlands, överlåtas till en annan verksamhetsutövare i Finland eller åldras på ett säkert sätt genom förvaring. Lagen föreskriver statligt ansvar som en sista utväg för herrelösa strålkällor och för de strålkällor för vilka det inte finns någon annan utväg.

Det kommer även i fortsättningen att vara möjligt att överföra strålkällor till staten, förutsatt att villkoren är uppfyllda. Återvinnings- eller bortskaffningstjänster kanske inte finns kommersiellt tillgängliga för alla typer av strålkällor. Dessutom är det för närvarande praktiskt taget omöjligt att returnera strålkällor som tillverkats i till exempel Sovjetunionen eller Ryssland till tillverkaren på grund av ekonomiska sanktioner.

Om den slutna strålkällan ska överföras till staten, ska verksamhetsutövaren lämna en skriftlig utredning till Strålsäkerhetscentralen om att det inte finns några andra alternativ för bortskaffande eller återvinning och begära att den slutna strålkällan övertas av staten. Utredningen kan till exempel baseras på tillräckligt omfattande svar på anbudsbegäran från branschen.

Av utredningen ska framgå om det är möjligt att återlämna den slutna strålkällan utomlands till tillverkaren eller annan kommersiell aktör. Utredningen kan göras av verksamhetsutövaren (användaren av strålkällan),

29.11.2024

STUK 6/3005/2024
[Julkisuus]

leverantören av strålkällan eller någon annan aktör som verksamhetsutövaren har bemyndigat. STUK fattar beslut om huruvida den slutna strålkällan ska överföras till statens ansvar eller inte. Beslutet är avgiftsbelagt (tabell 6.1 i social- och hälsovårdsministeriets förordning om avgifter som tas ut för Strålsäkerhetscentralens prestationer (1277/2022)).

En utredning ska också göras om de strålkällor som överläts till inhemska företag som specialiserat sig på avlägsnande av strålkällor (för närvarande Nordic Isotope Oy och Suomen Nukliditeknikka Oy), om avsikten är att strålkällorna ska överföras till staten via dem.

Vem kan jag vända mig till när jag ska bortskaffa en slutna strålkälla?

- Företag som specialiserar sig på bortskaffande av strålkällor i Finland och utomlands
 - QSA Global (<https://www.qsa-global.com/radioactive-source-disposition>)
 - Gamma-Service Recycling (<https://www.gamma-recycling.info/en/units/other-sources>)
 - Nordic Isotope Oy
 - Suomen Nukliditeknikka Oy
- Leverantören eller annan aktör från vilken strålkällan förvärvades
- Tillverkaren av strålkällan
- Strålsäkerhetsexpert involverad i företagets verksamhet

Hälsningar,

Byråchef

Siiri-Maria Aallos-Ståhl

Distribution

Verksamhetsutövare som använder slutna strålkällor
Strålsäkerhetsexperten inom industri och forskning

Toimistopäällikkö Siiri-Maria Aallos-Ståhl
Ratkaistu 29.11.2024